

Quốc hội - nơi định hình tư duy pháp lý và kiến tạo nền tảng thể chế cho quốc gia

14:54 04/01/2026

Trong suốt tiến trình lịch sử cách mạng, Quốc hội luôn luôn giữ vai trò trung tâm trong hoạt động lập hiến, lập pháp. Từ Hiến pháp năm 1946 đến các bản hiến pháp, đạo luật sau này, Quốc hội không ngừng đổi mới tư duy, hoàn thiện thể chế, tạo nền tảng pháp lý vững chắc cho ổn định xã hội và phát triển bền vững.

Hoạt động lập hiến, lập pháp không ngừng được kế thừa, bổ sung và hoàn thiện qua các thời kỳ lịch sử

Lịch sử lập hiến, lập pháp của Việt Nam là dòng chảy gắn liền với lịch sử cách mạng của dân tộc. Ở mỗi giai đoạn phát triển, pháp luật không chỉ là công cụ quản lý xã hội, mà còn là tuyên ngôn về con đường phát triển, về khát vọng độc lập, tự do và hạnh phúc của nhân dân. Trong dòng chảy ấy, Quốc hội luôn giữ vai trò trung tâm, nơi kết tinh ý chí Nhân dân, nơi định hình tư duy pháp lý và kiến tạo nền tảng thể chế cho quốc gia.

Phát biểu tại buổi tọa đàm “Quốc hội và hoạt động lập hiến, lập pháp - từ Hiến pháp 1946 đến cải cách thể chế trong kỷ nguyên phát triển mới” do Báo Đại biểu Nhân dân tổ chức, Phó Tổng Biên tập Báo Đại biểu Nhân dân Lê Thanh Kim cho biết, gần 80 năm trước, trong muôn vàn khó khăn của buổi đầu dựng nước, Hiến pháp năm 1946 ra đời như một cột mốc khai sinh tư duy lập hiến Việt Nam hiện đại. Từ nền tảng đó, hoạt động lập hiến, lập pháp của Quốc hội không ngừng được kế thừa, bổ sung và hoàn thiện qua các thời kỳ lịch sử.

Mỗi bản hiến pháp, mỗi đạo luật ra đời đều phản ánh yêu cầu của thực tiễn cách mạng, của công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Pháp luật từng bước trở thành trụ cột ổn định xã hội, động lực phát triển kinh tế, công cụ bảo vệ độc lập, chủ quyền và hội nhập quốc tế.

Phó Tổng Biên tập Báo Đại biểu Nhân dân Lê Thanh Kim phát biểu tại tọa đàm. (Ảnh: Duy Thông)

Khách mời tham dự buổi tọa đàm đều thống nhất với ý kiến, sau Hiến pháp 1946, công cuộc lập pháp của Việt Nam không ngừng vận động và phát triển, song hành trên những bước thăng trầm của lịch sử dân tộc. Năm 1959, trong bối cảnh miền Bắc xây dựng chủ nghĩa xã hội và làm hậu phương cho miền Nam ruột thịt, Quốc hội ban hành Hiến pháp năm 1959. Theo PGS.TS Bùi Thị An, Viện trưởng Viện Tài nguyên, môi trường và phát triển cộng đồng, trong điều kiện vô cùng khó khăn, nhưng Quốc hội đã chuẩn bị chu đáo ban hành bản Hiến pháp năm 1959 để định hướng sự phát triển trong tình hình đất nước bị chia cắt. Chính sự linh hoạt và bản lĩnh ấy đã tạo nên khung khổ pháp lý vững chắc để đất nước đi qua những cuộc kháng chiến trường kỳ và thống nhất non sông.

Bước vào thời kỳ đổi mới, Quốc hội một lần nữa thể hiện vai trò tiên phong trong việc mở đường, kiến tạo về mặt thể chế. TS Nguyễn Đình Cung, nguyên Viện trưởng Viện Nghiên cứu quản lý kinh tế Trung ương cho biết, ngay khi Hiến pháp 1980 - vốn mang nặng cơ chế kế hoạch hóa tập trung vẫn còn hiệu lực, Quốc hội đã vận dụng tinh thần đổi mới năm 1986 để ban hành những đạo luật mang tính đột phá.

Đáng chú ý là sự ra đời của Luật Đầu tư nước ngoài tại Việt Nam (1987), Luật Công ty (1990), Luật Doanh nghiệp tư nhân (1990) tạo lập nền tảng pháp lý ban đầu cho sự hình thành và phát triển của khu vực kinh tế tư nhân ở Việt Nam.

Cú hích thực sự đến từ Hiến pháp 1992 - thời điểm Việt Nam thể chế hóa đầy đủ đường lối đổi mới, xác lập nền kinh tế hàng hóa nhiều thành phần vận hành theo cơ chế thị trường. Những điều này minh chứng tư duy lập pháp đã đi trước, tạo tiền đề cho sự chuyển đổi mạnh mẽ sau này.

Đến Hiến pháp năm 2013 được xem là bước ngoặt của tư duy lập pháp hiện đại. Phó Chủ nhiệm Ủy ban Pháp luật và Tư pháp của Quốc hội Nguyễn Thị Mai Phương ví Hiến pháp 2013 như “trục xương sống” của hệ thống pháp luật trong giai đoạn phát triển mới, phản ánh đúng vai trò thực chất của hiến pháp trong công cuộc phát triển đất nước.

Bà Nguyễn Thị Mai Phương cho rằng, Hiến pháp 2013 không chỉ kế thừa tính dân chủ, pháp quyền của Hiến pháp 1946 mà còn tạo ra sự đổi mới căn bản, đó là việc ghi nhận mạnh mẽ quyền con người, quyền công dân, là kim chỉ nam cho công cuộc cải cách thủ tục hành chính, tinh gọn bộ máy; và đặc biệt là chuẩn mực pháp lý tối cao chi phối toàn bộ quá trình xây dựng pháp luật.

Cùng chung ý kiến này, TS Lê Thanh Kim cho rằng, Hiến pháp năm 2013, bản hiến pháp của thời kỳ đổi mới toàn diện và hội nhập sâu rộng, tạo cơ sở hiến định vững chắc cho việc xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa, khẳng định rõ hơn vị trí trung tâm của con người và quyền công dân, đồng thời đặt ra yêu cầu cao hơn đối với chất lượng, hiệu lực và hiệu quả của hoạt động lập pháp.

Ngày 5/5/2025, Quốc hội thông qua 2 nghị quyết về sửa đổi, bổ sung Hiến pháp năm 2013. (Ảnh: Media Quốc hội).

Quốc hội đổi mới căn bản tư duy xây dựng pháp luật

Theo TS Lê Thanh Kim, trong bối cảnh đất nước đang bước vào kỷ nguyên phát triển mới với những biến chuyển nhanh chóng và sâu sắc, Quốc hội đứng trước sứ mệnh tiếp tục hoàn thiện thể chế theo hướng đồng bộ, ổn định nhưng linh hoạt; chặt chẽ nhưng không cản trở phát triển; bảo đảm tính dự báo, tính khả thi và khả năng thích ứng cao. Theo đó, đổi mới tư duy lập pháp, chuyển mạnh từ quản lý sang kiến tạo phát triển; nâng cao chất lượng xây dựng luật; đẩy mạnh ứng dụng công nghệ số trong hoạt động của Quốc hội là những yêu cầu mang tính chiến lược.

TS Nguyễn Đình Quyền, nguyên Viện trưởng Viện Nghiên cứu lập pháp cho rằng, bước vào kỷ nguyên phát triển mới, công cuộc lập pháp đang đứng trước những thách thức chưa từng có, khi công nghệ phát triển nhanh hơn khuôn khổ pháp luật. Thực tiễn đó đòi hỏi tư duy lập pháp mới, cách tiếp cận linh hoạt hơn và tốc độ xây dựng pháp luật nhanh, kịp thời để dẫn dắt, thay vì chạy theo sự phát triển. Trên cơ sở đó, Quốc hội cũng đổi mới căn bản tư duy xây dựng pháp luật theo hướng vừa bảo đảm yêu cầu quản lý Nhà nước vừa khuyến khích sáng tạo, khơi thông mọi nguồn lực để phát triển.

Cùng chung ý kiến, Phó Chủ nhiệm Ủy ban Pháp luật và Tư pháp của Quốc hội Nguyễn Thị Mai Phương cho rằng, trước những bước chuyển mới của thời đại, Quốc hội đang thực sự hành động, đổi mới tư duy, hoạt động lập pháp, giám sát, đáp ứng yêu cầu thực tiễn.

Phó Chủ nhiệm Ủy ban Pháp luật và Tư pháp Nguyễn Thị Mai Phương phát biểu tại tọa đàm. Ảnh: Duy Thông

Vừa qua, Quốc hội đã xây dựng cơ chế sandbox (thử nghiệm có kiểm soát) trong một số luật như Luật Thủ đô (2024), Luật Khoa học, công nghệ và đổi mới sáng tạo (2025)... và đang tiếp tục nghiên cứu, xây dựng cơ chế sandbox cho lĩnh vực mới, quan hệ xã hội mới để tạo động lực phát triển đột phá.

Hoạt động giám sát của Quốc hội cũng có nhiều đổi mới. Có thể kể đến Luật Bảo vệ môi trường ban hành năm 2020, có hiệu lực năm 2022 nhưng năm 2025 Quốc hội đã tiến hành giám sát để kịp thời đưa ra giải pháp khắc phục các tồn tại, bất cập và những vấn đề mới phát sinh trong thực tiễn. Các nghị quyết giám sát cũng xác định rõ thời hạn thực hiện để giúp hoạt động tái giám sát kịp thời, hiệu quả...

Bà Nguyễn Thị Mai Phương nhận định: “Đây chính là cách thức Quốc hội dẫn dắt, mở đường cho đổi mới sáng tạo, phát triển kinh tế - xã hội bền vững, thể hiện tinh thần Quốc hội đồng hành, kiến tạo cùng đất nước vững bước trong kỷ nguyên phát triển mới”.

Theo vov.vn